USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Водич за приступачну изборну кампању

Шта је приступачна кампања и зашто је она важна?

Особе са инвалидитетом чине 15%[1] становника наше земље, али ова велика група људи врло ретко учествује на изборима.

То значи да ни политичке партије немају свест нити улажу напоре да привуку гласове мушкараца и жена са правом гласа који чине знатан удео у укупном броју од око 800000 особа са инвалидитетом.

Најчешћи разлози због којих особе са инвалидитетом не гласају су:

- Неприступачна бирачка места
- Недостатак приступачних информација о политичким партијама, њиховим програмима и приоритетним порукама.
- Незаступљеност инвалидског покрета у политичким партијама
- Поистовећивање особа са инвалидитетом као искључивим корисницима социјалне и здравствене помоћи
- Осећај особа са инвалидитетом да њихове потребе нису препознате а њихови гласови нису важне
- Уверење гласача са инвалидитетом да они ништа не могу да промене
- Сиромаштво и искљученост

Шарени лифлети са пуно текста не могу да допру до слепих и слабовидих особа. Глуви и наглуви могу да сазнају тек понешто кроз ретке програме који имају тумача на знаковни језик. Програми политичких партија који су објављени на сајтовима нису разумљиви за већину грађана и грађанки Србије, па тако ни за већину особа са инвалидитетом. Више од половине ових особа (51,5%) су без школе или са основним образовањем.

Приступачна кампања је она која је приступачна и разумљива особама са инвалидитетом (ОСИ). ОСИ су равноправни грађани, који желе и имају право да учествују у изборном процесу. Ово често није могуће јер су изборне кампање, њихове поруке и активности неприступачни за особе са инвалидитетом и те препреке морамо сви заједно да уклањамо.

Овај Водич намењен је политичким партијама у Републици Србији, као и маркетинг и рекламним агенцијама које раде са политичким партијама.

Република Србија је ратификовала Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом која афирмише социјални модел инвалидности. То значи да је приступ особама са инвалидитетом заснован на људским правима, а не на медицинским дијагнозама. Акценат је на ономе што особе са инвалидитетом могу даураде као и на отклањању препрека њиховом пуном учешћу у свим сферама живота. Прилагођавање садржаја и формата предизборних материјала је само још један корак у том правцу.

Политичке партије широм ЕУ и САД такође чине напоре да своје изборне материјале, поруке и кампање учине приступачним за особе са инвалидитетом[2] .

[1]Светска здравствена организација

[2]http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/political-participation/accessible-manifestos и http://respectabilityusa.com/

Елементи приступачне кампање

Језик и комуникација

Потребно је користити политички коректан говор, што значи:

- Особе са инвалидитетом, а не инвалиди и не особе са посебним потребама (сви имамо исте основне потребе али их задовољавамо на другачије начине!)
- Глуви и наглуви или глувонеми, а не особе оштећеног слуха
- Слепи и слабовиди а не особе оштећеног вида
- Не говорити: они, те особе, те неке особе или било шта слично што ствара дистанцу према различито-

сти особа са инвалидитетом

Ако долазите у директан контакт са особом са инвалидитетом:

- Обраћајте се директно особи са инвалидитетом, а не пратиоцу, асистенту или тумачу на знаковни језик
- Ако разговарате са слепом особом, представите себе и особе око вас. Не водите је за руку и не гурајте је него објасните куда треба да иде и питајте да ли јој је потребна помоћ или подршка.
- Увек питајте да ли је помоћ потребна и ако јесте, слушајте упутства.
- Не ослањајте се на колица у којима седи особа са инвалидитетом - то је део њеног приватног простора
- Пажљиво слушајте особу са тешкоћама у говору и не довршавајте реченице уместо ње. Потребно је само стрпљење. Немојте се правити да сте разумели, ако нисте.

Ако не знате шта да радите, слободно питајте. Добро би било да је међу активистима, волонтерима и кандидатима на изборима ангажована и особа са инвалидитетом. Не заборавите да интересе инвалидског покрета најбоље заступају особе са инвалидитетом које су упознате са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом и које сарађују са организацијама особа са инвалидитетом.

Контекст у ком помињемо особе са инвалидитетом

Желимо да истакнемо потенцијале, знање и интересовања особа са инвалидитетом, а не да их помињемо само у контексту помоћи, социјалне политике, терета и обавеза за друштво. Такође, избори се не тичу само „секторских“ или социјалних тема, него се односе на сва друштвена питања и области за све грађане и грађанке, па тако и за ОСИ.

Приступачност активности и материјала у кампањи

Штампани материјали: користити једноставан и разумљив језик и увећани фонт (нпр.Times New Roman 18)

Електронски материјали: увек доступни у Word формату

Видео садржаји: титловани или преведени на српски знаковни језик

Приступачан простор за јавне догађаје у кампањи

- Пре него што одредите место на коме се дешава ваш јавни догађај, проверите да ли је он приступачан за особе које се тешко крећу или кориснике инвалидских колица[3]. Посаветујте се са локалном организацијом особа са инвалидитетом или са НООИС http://www.noois.rs/kontakt.
- Обавезно ангажујте стручног тумача за превођење говорног језика на знаковни језик и знаковног језика на говорни језик.

Предизборне конвенције, трибине, догађаји - елементи физичке и језичке приступачности[4]

- Прилаз до објекта (од пешачког прелаза, стајалишта јавног превоза, паркинг места) је без препрека.
- Пешачки прелаз у непосредној близини објекта има спуштене ивичњаке.
- Паркинг место за особе са инвалидитетом је прописно обележено, у непосредној близини су спуштени ивичњаци и/или са паркинг места се улази на тротоар.

[3]Више о приступачности видети у http://www.ombudsman.osobesainvaliditetom.rs/attachments/023_Microsoft%20Word%20-%20Pravilnik%20o%20tehnickim%20standardima%20pristupacnosti.pdf

[4]Детаљније о минималним стандардима физичке приступачности погледати: Правилник о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама на http://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik_o_tehnickim_standardima_planiranja_projektovanja_i_izgradnje_objekata_kojima_se_osigurava_nesmetano_kretanje_i_pristup_osobama_sa_invaliditetom_deci_i_starim_osobama.html

- Улаз у објекат је у равни са тротоаром/приступном стазом или постоји одговарајуће помагало за савладавање препреке (рампа, лифт, подизна платформа).
- Врата на улазу у објекат су довољно широка (тако да могу да стану две особе), аутоматска (сензорска), без прага.
- Кретање унутар објекта: све је у једном нивоу (ако није, постоје одговарајућа помагала за савладавање висине – рампа, степенишна платформа, лифт), ходници су довољно широки за кретање особа у колицима, врата унутар објекта испуњавају услове из претходне
- Ангажовање стручних тумача за српски знаковни језик: ангажовање два тумача за српски знаковни језик, осветљено место на бини где ће стајати тумач, са видео преносом

Приступачан веб сајт[5]

- Текстуално објасните ко је на сликама
- Препричајте садржај линка, нпр. говор нашег кандидата и место.
- Не користите хиперлинк за отварање новог прозора.
- Користите таг за наслов и различите нивое наслова .
- Избегавајте JavaScript.
- Размислите о бојама које користите јер је доста људи који не препознаје различите боје. Можете извршити проверу на симулатору: http://www.vischeck.com/.
- Укључите транскрипт видео записа, титлујте видео материјал или га преведите на српски знаковни језик
- Проверите како изгледа само текстуални део вашег сајта http://www.delorie.com/web/lynxview.html

Додајте опцију читача, нпр. **JAWS** http://www.freedomscientific.com/downloads/jaws/jawsdownloads.asp; Windows; **Eyes** - http://www.gwmicro.com/Window-Eyes/; Zoom Text - http://www.aisquared.com/products;

[5]О техничким стандардима видети https://www.w3.org/standards/webdesign/accessibility

Orca - http://live.gnome.org/Orca

Приступачни садржаји

Око 10% грађана не може да разуме садржај пропагандних и предизборних материјала. Потребно је да се основне поруке и приоритети препричају једноставним језиком, у кратким реченицама, без компликованих речи. Слободно се посаветујте са http://www.mdri-s.org/kontakt/

Титл: стандарди[6]

- Јасно видљив – довољно велики фонт, боја се јасно разликује, контраст у односу на подлогу
- Емитован у доњем делу екрана, осим ако заклања уста говорника или другу значајну информацију или активност.
- Не заклања лице особе која говори
- Једна реченица која је распоређена у два реда или, изузетно, у три реда ако се на тај начин не заклањају важне информације
- Уколико реченица не може бити распоређена у два, односно три реда, раздвојена је на више делова. Сваки титл представља смисаону целину, а на крају титла стоји знак да реченица није довршена, нпр. три тачке, или тачка и зарез.
- Синхронизовати са емитованим звуковима, тако да разлика у синхронизацији не буде већа од три секунде.
- Брзина смењивања титлова на екрану треба да се креће у распону од 160 до 180 речи по једном минуту.

Превод на српски знаковни језик за заједницу глувих: стандарди

- Користи се српски знаковни језик, а

[6]Детаљније о минималним стандардима титловања и превода на знаковни језик погледати: Опште обавезујуће упутство емитерима ради омогућавања несметаног информисања гледалаца са оштећеним слухом у току предизборне кампање ("Сл. гласник РС", бр.10/2014) и http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/2505-Opste%20obav%20upustvo%20emiterima%20za%20gledaoce%20sa%20ostecenim%20sluhom%202014.pdf

ако је садржај намењен припадницима националних мањина, треба користити знаковни језик те мањине.

- Простор на екрану намењен тумачу треба да буде смештен у доњи десни угао екрана и не треба да буде мањи од 1/4 емитоване слике.
- Тумач за знаковни језик мора имати стручна знања за превођење.
- Тумач за знаковни језик се придржава етичког кодекса професије.
- Тумач примењује технике којима ће гледаоцима указати на то чији се говор преводи на знаковни језик, као и технике којима ће гледаочеву пажњу усмерити на друге важне звукове.

Правни извори

- Устав Србије (посебно - забрана дискриминације, право на обавештеност, право на равноправно учешће у јавним пословима)
- Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом (посебно члан 29)
- Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом
- Закон о употреби знаковног језика
- Закон о кретању уз помоћ пса водича
- Закон о електронским медијима
- Опште обавезујуће упутство емитерима ради омогућавања несметаног информисања гледалаца са оштећеним слухом у току предизборне кампање
- Правилник о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама

О пројекту Јачање политичког учешћа особа са инвалидитетом у Србији

Пројекат „Јачање политичког учешћа особа са инвалидитетом у Србији“ спроводе Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Србије и Национална организација особа са инвалидитетом Србије, уз подршку Америчке агенције за међународни развој.

Једна од компоненти пројекта је унапређење приступачности изборног процеса за ОСИ кроз активно учешће у реформи изборног система и успостављање сарадње са политичким партијама, Републичком изборном комисијом, организацијама цивилног друштва и другим телима која развијају и спроводе мере које доприносе приступачности изборног процеса.

Кроз сарадњу са политичким партијама желимо да утичемо на приступачност њихових програма, доследно укључивање приоритета инвалидског покрета у Србији, укључивање особа са инвалидитетом у политички процес и већу приоступачност предизборних кампања.

Детаљније информације о пројекту потражите на http://www.cilsrbija.org; http://www.noois.rs/ и https://www.facebook.com/politicalparticipationpwd/?ref=bookmarks

Контакт за додатне информације: Центар за самостални живот http://www.cilsrbija.org/ser/static.php?id=kontakt і НООИС http://www.noois.rs/kontakt